Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 28 МАРТ, 1989 ШУ. ★ № 37 (7695). ★ Мах 3 кеп.

ДИКАГIБАРАШ ХЕРЖАР СССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТАЛЛА

№ 124 йолча хоржамий участке кхаж тоссаш ба харжархой.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

ЦАI САННА...

ВорхI сахьат дала кхы а тоъал ха яр Малгобекски района Инаркъе яхача юрта керда хьалдаьча культура ЦIагIа моттигерча хоржамий участка комиссе членаш вIашагIкхета болабеннача хана. МугIарегIа Iоттадаьча истолаш тIа гуш да хоржамий бюллетенаш. Халкъа депутаталла харжара оттаяьпхи кандидатура я цар тIа. Уж ба СССР генеральни прокурор А. Я. Сухарев, Грозненски района «Загорский» совхоза арендатор С. Ю. Гайтемиров, Назрановски районерча трикотажни фабрика болхло Д. А. Богатырева, «Алханчуртский» совхоза болхло М. Ю. Дарсигов, «Малгобекнефть» НГДУ буръв деттар Х. ГI. Галаев.

Царех лаьца дукха яздаьд кепайоазоне, дийцад радио чу гIолла, лаьрххIа передачаш яьй телевидене болхлоша. Дика йовз наха кандидатий биографеши программаши. Царех цхьабаращца вIашагIкхетараш долча хана тайп-тайпара наказаш даьд Инаркъерча наха, шоашта нийслуча халонех дийцад. Керттерча даькъе социальни дешашца ювзаенна я уж. Цудухьа хургда-кх тахан уж Iуррехьа кхаж тасса арабовлар а.

— Перестройко айяьй наьха инициатива, — йоах моттигерча юрта Совета исполкома председатела М. Хамчнева. — Дуккхача эргалонашка сатувсаш ба са юртахой. Хаьдда гIулакхаш де деза наькъаш тоадеча, наха чуIе фусамаш хьалъеча, экологически дешаш къоастадеча. КIезига дац торговле хьакъехьа де дезараш а. Тахан хоржаргболча СССР халкъа депутаташа цу даькъе тхоашта новкъостал дарах чIоаггIа догдоах оаха.

Торжественни хьале дIададу кхаж тоссалга. Эггара хьалхарчарца тIаболх бюллетенаш чутовсача яьшкана тIемеи къахьегамеи ветеран Хамчнев Салмани ший вахаре духхьашха из гIулакх деш йола Яндиева Циэши.

— Духхьашха кхаж тоссаш 48 саг ва тха, — йоах хоржамий комиссе председатела С. Саутиева. — Къоначa харжархошта ер ди ма хулла гIозагIа хетийта гIерташ тхоаштa могар даьд оаха. Тхо теш шоай гражданcки декхар цар дизза кхоачашдергхиларах.

Хоржамаш дIадоладеча дакъа лоацаш волча КПСС Малгобекски горкома шоллагIча секретара М. Акмурзиева дувц демократеи гласностеи хьалаша мел доккхий хувцамаш даьд хоржамий системе. Нах хьинарегIа юкъебоагIа общественни балха, хьалха хинна социальни мелал геттара юхаяьннай. Цунна къаьгга тешал деш яр хоржамашта хьалхара ерригa кампани а.

Районе вIашагIъеллача 22 хоржамий пункташта юкъе овсарегIа болх барца белгалъяьннарий цIераш яха аьлча М. Акмурзиева хьалхарчарца хьоайир Малгобекерча № 3 йолча юкъерча школера яр. Дукха ца говш цига кхаьчар тхо.

Гаьннара хьахоз партех, Даьхенах, советски наьха иразерча вахарах дола иллеш. Дехьара а сехьара а хьатIаух шоай дикагIбола гIирс бийха, доккхача цIейна санна, кийчбенна нах. Цхьабараш орденаши медалаши ядаш ба. Каст-каста го йиш я берий кулгаш лийца боагIараш а.

Кхаж тоссалга доладалале хьалха Советски Союза Гимн ек. Дег тIара доагIа дIайха дешаш оал вай мехка шерра яьржача перестройках, демократизацеи гласностеи процессех къахьегама ветерана В. Дьяченкос. Беррига а харжархой мехка дикагIболча къонгаштеи мехкараштеи тIехьа кхаж тасса тIахьех цо.

— Укх тайпара хоржамаш хьалха цIаккха ца хинналга ховш я со, — аьлар Тебоева Мадинас, — се духхьашха кхаж тоссаш яле а. Теркам тIабахийта дийшад ази са новкъосташеи халкъа депуташ харжарах дола СССР Закон. Цо шерра никъ хьабелла боккъонца бола перестройка прорабаш мехка лакхерча Iаьдале харжара. Из деча дакъа лаца сай тахан аьттув хиларах се ираз долаш хет сона.

— Массаболча кандидатех аргдац аз, — йоах кхаж тасса венача къахьегама ветерана П. Пачинскос. — Цхьабакъда, сайца цхьан организаце къахьегаш волча Х. ГI. Галаевх эггара дикагIдар ала лов сона. ЦIена, харцдар доацаш, кхоачамбоацаращца машар ца беш саг ва из. Наьха тешам беннаб цох, цудухьа малгобекчанаша хьаллоац Галаева кандидатура.

Кхехкаш ба болх моттигерча горисполкома здане чу йолча хоржамий штабе а. Укхаза хьакхоач районера деррига хоамаш. Масала, бархI сахьат даьннача хана ховш дар. Малгобекереи гонахьарча юрташкареи 1442 саг кхаж тесса ваьнналга. Кийчлуш бар шоай декхараш кхоачашде участкашка хьабахка аьттув боацараш болча дIабаха беза хоржамий комиссей членаш. Кийча яр из дара эша транспорт а.

— Шеко яц хоржамаш дикача боараме чакхдаргхиларах, — аьлар М. Акмурзиева. — Цу хьакъехьа мел эшар ханнахьа даьд районе. хьанна хIамо новкъарле йиц Цхьанна хIамо новкъарле йиц харжархошта шоай лоIам чакхбаккха.

М. ЭРЗИЕВ.

КХАЖ ТОССАШ Я НАЬСАРЕ

Хоза ера Наьсаре кхаж тосса Iуйре. Сан боади къоасталуча анаюхе шурий беса ерззаше а электрически лампаш лотаелар городе, юрташка, хоржамий участкашка. ЦаI цIа дац районе хIара дезала юкъера 3 — 4 саг кхаж тасса ваха ца везаш. Верригаш а цу округе спискаш тIа дIаязваь 66 эзар харжархо ва (царех 38 эзар — Наьсаре, 28 эзар — Малгобеке).

Окружной комиссе секретара Хаутиева Орцхой Тамарас дувц:

— Тхоай хур дир оаха, комиссе дакъалоацараша, хоржамий кампани чакхйоаккхаш дола юххера ди ма хулла дикагIа эргадаьккха. харжархошта дуккхача хана дицлургдоацаш из хилийта гIерташ. ХIана аьлча, перестройка правительство хоржа ди да ер. Массайолча тха 45 хоржамий участкашка (царех 22 — Малгобеке я) хьайилла болх беш буфеташ я, сакъерда, салаIа моттигаш я. Цу гIулакха дика кийчо яьй шинна а района культура болхлоша: клубаша, библиотекаша. Дика чакхбаьккхар оаха организационни болх а. Мел эшача урнаш, хIаьта хоржамех долча законага хьежжа кийчъяь кхаж тосса кабинаш, бюллетенеш, цар тIа йоазув де ручкаш а Iалащдаьд. Ший ханнахьа дIакхачийтар харжархошка хоза типографски хьисапе кийчдаь харжархой урнаш тIа хьахьеха билеташ. ХIара участке цахаддаш болх беш я телефонаш, дежурни автотранспорт.

Да а дар со дIа-хьа мел вахача участкашкара сурт секретара дийццача тайпара. Са айденна, цIей IаьдалагIа хоза кийчбенна ба нах. Шоаш урнаш чу бюллетенеш Iочутовсаш даькъала бувц цар тахан вай мехка парте, правительства хьинарца, цар инициативах дIаболабенна перестройка шерра никъ.

Перестройка демократега, гласностага хьежжа кердача ЗаконагIа дIайолаелар укх шера СССР халкъа депуташ хоржа кампани. Хьалха вIалла хургья, аьнна дага ца хинна эргалонаш дукха яр цу юкъе. Бакъдар аьлча, цу Законо шоашта еннача бокъонех ца кхийтталга дарий а хац, е хьалха денз Iомаяьча оамалаша уйлаш дIа а лаьца ца тешаш цецбаьнналга дарий а хац, хоржамий кампани дIайолаеннача цхьан юккъа шоай фу де деза ца ховш сатийна Iийра дукха харжархой. Царна моттар. хьалха мо лакхехьара цIи яьккхача мара шоашта юкъера кандидат харжа йиш яц, аьнна. Наьсаре а дикка гуш хилар из белгало. Бакъда, трикотажни фабрикера мехкарий массарел а фийлагIа хилар. Закон ара а даьнна хоржамий кампани дIайолалушше а бIарг лакха болабелар уж, шоашта юкъера правительстве бахийта мегаргболча нахага. ДIабеннача цар собрани а яь, шоашта юкъерча наьхаялх кандидатура цIи яьккхар. ТIаккха дIахо еча собранешка «ловсаш-ловсаш» царех цхьа кандидатура йитар — швея-мотористка Богатырева Дугурхан. ХIаьта окружной собране цунна регистраци ялцца тIехьашка ца боалаш шоай кандидата оагIув хьаллоацаш а хилар.

Иштта массарел хьалха шоай дош аьлар трикотажницаша № 7 йолча Грозненски къаман - территориальни округе гIолла СССР халкъа депутата кандидатура хоржача дакъа лоацаш а. Дег тIара раьза болаш хьаллаьцар цар шоай собране СССР Генеральни прокурора Александр Яковлевич Сухарева кандидатура. Цул тIехьагIа, ерригача района къахьегамхошка, харжархошка цун вахара никъ дIабовзийтача инициатораш а хилар.

Ба а ба Александр Яковлевича вахара, къахьегама никъ хьокхаме а сий долаш а. Слесарагара дIавола а венна СССР-а Генеральни прокурорага кхаьчав из. Атта хиннадац цун «лоаме», лагIаш. Сийлахь - боккхача Даймехка тIемах чакхваьннав из дуккхача совгIатащца (Даймехка тIема I а II а степенах йола орденаш кхыдола совгIаташ) ший денал белгал а доаккхаш. Иштта дезача Даьхен совгIаташца сийдаьнна ба цун къахьегама никъ а.

МалагIча уйлаех, малагIча саготонех, иразах диза да хац сона укх деношка Малгобекерча арендатора Дарсигов Ювсапа Мувсайи Наьсарерча вай йийцача трикотажница Богатырева Асхьаба Дугурханеи дегаш, бакъда шоашта тIехьа кхаж тоссача денга цар хьабена никъ атта ца хинналга-м хов сона. Массаза дIа-хьа ихар уж шоай № 674 йолча хоржамий округа чуйоагIача шин районерча предприятешка, юрташка, массаза дIакхайкайир шоаш кийчъяь программаш, массаза жоп дала дийзар хаттарашта. Мел «юв» Iиттар цхьаболча харжархоша царех «фу доал», цар политически кхетама боарам мел лакха ба хагIерташ. Хьалха мо атта бац депутато парламенте хьош бола никъ.

ХIанз из хала тохкам чакх а баьккха шоашта малагIа «оценкаш» оттаяьй, шоаех мала чакхваьннав хьежача студенташкара хьал да царга. ЦаI мара харжа йиш яц цу шиннех СССР-а халкъа депутаталла, цаI мара чакхваргвац царех. Из ховргдац, тессача кхажа итогаш яь ца яьлча. Бакъда, харжархоша шоай декхар барттайна, политически боарам лакха болаш, хьинаре чакхдаьккхар.

Iуйрийна 7 сахьат далалехьа дукха нах гулбелар № 13 йолча хоржамий участка хьалхашка. Участкови комиссе председатела, трикотажни фабрика директора Муталиев Салмана политически боккха лоархIам болча событеца из ди даькъал а дувцаш, хьайийллар участка наIараш шоай харжархошта. Эггара хьалха бюллетенеш бе кхаьчар «Электроинструмент» яхача завода болхлочоа, тIема а къахьегама а ветерана Имагожев Iалаудина. Кабине дIачу а ваха ший хьаьт дола кандидаташ бута а буташ, кийчдаь бюллетенеш урначу ше Iочутовсалехьа, гулбеннача нахагахьа дIа а вийрза, аьлар цо:

— Новкъостий, дикагIчарех дикагIбараш ба мехка доалде, аьнна тахан вай хоржанах. Аз даькъала бувц акхар никъ. ХIаьта а духхьал акхарна тIехьа тесса Iац вай ер кхаж. Вай ер тосс перестройкана, дунен машара, вай керда хоржача правительствана тIехьа.

Иштта дIадоладир цу участке кхаж тассар. Ха дIа ме йода дукхагIа хьаух нах. Царна юкъе ба бIарчча къаьст-къаьста дезалаш а. Царех бар «Водоканалера» механик Богатырев Махьмади трикотажни фабрикера закройщица — цун сесаг Аминати; трикотажни фабрика № 1 йолча цеха мастера Джандарова Сельжани цига болх беш йола цун йоI Зарифаи, пенсионер вола цун да — Асхьаби... Дукха бар уж-м, цIей IаьдалагIа кийчбенна дезалаш.

Хоза кийчъяь я кхаж тосса помещени а. ЦIе кIадаш Iоазха массехк кабина, зизаш, музыка. Шоттa дIайха а шийла а даараш дола буфет хьа а йийлла харжархой гIулакх деш я ГПТУ-14 яхача училища буфетчица Тазиева Лемка а.

Веррагаш а 1957 харжархо вар цу участке кхаж тоссаш. 9 сахьат доаллаш царех 657 саг кхаж тесса ваьннавар, вешта аьлча — кхоалагIа дакъа.

ЧIоагIа безаме, порядок йолаш чакхъяьлар кхаж тосса процедура № 9 йолча хоржамий участке а (комиссе председатель Х. Хазбиев). 10 сахьат доаллаш 610 саго кхаж тессар цига беррпгача из тасса безача 2338-нех. Эггара хьалха цига кхаж тасса хьачуваьннача къахьегама ветерана, къаьнарча машиннаькъахочо Талдыкин Леонид Петровича бюллетенеш ше Iочутоссаш, доккхача баркалца кхайкайир тахан вай мехка дIайолаенна перестройка, дерригача вахаре хулаш доагIа хувцамаш.

— Цар никъ дикагIа дIахобахарга сатувсаш а дог тешаш а тосс аз ер кхаж, — аьлар цо.

Лоацца аьлча, ший тайпара политически цIей хинна чакхдаьлар Наьсаре из деза ди.

М. ЗАНГИЕВ,
тха собкорр.

ХАННАХЬА ДIАБОЛАБЕЛАР

Шо-шоай хоржамий участкашка шоай граждански декхар кхоачашде, халкъа депутаталла кандидаташта тIехьа кхаж тасса дIаухаш ба нах.

Ленински района № 666 йолча хоржамий участке ва со. Из я № 14 йолча юкъерча школе. Укхаза харжархоша кхаж тоссачарна юкъе ба СССР Генеральни прокурор А. Я. Сухарев, «Грознефтехим» Iилман - производственни объединене генеральни директор, химически Iилмай доктор, профессор С. Хаджиев, № 2 йолча школа - интерната хьехархо М. Болтаева, швейни объединене комплектовщица З. Сазонова.

— 2300 харжархо ва тха участке кхаж тасса безаш, — йоах № 6 йолча хоржамий участка председатела Горбаков Амирхана, — Организационни балхаш селхханехьа даь даьннад тхо.

Бакъ ва Амирхан, массадола хIама дика кийчдаь да укхаза. Ара тайп-тайпара ашараш я лекхаш. Цига буфет а я. ХIанзлехь а буфета чура цхьаццайола хIама эцаш ба харжархой. ЛаьрххIа уголок я депутаталла кандидатий биографеех лаьца дувцаш. Цхьаболча харжархоша цкъа а шозза а еш цар биографеш. Ма хулий цхьацца хIамах ца кхеташ, бюллетень миштa язде деза, мичахьа Iочукхосса деза ховш бола нах. Къаьстта боккхийча наха дика хац из гIулакх. Цу хьакъехьа дукха новкъостал ду укхаза болча «Автоспецоборудоване» яхача завода болхлоша.

— Сай граждански декхар кхоачашде халкъа депутаталла кандидаташта тIехьа кхаж тасса венав со, — йоах къахьегама а тIема а ветерана Н. И. Черкашина.

— ЦIаккха хиннавац со хIанз санна йолча хоржамий кампане дакъа лоацаш. Сона дика хов айса кхаж тосcараш малаш ба. Цар хIаране биографи йовз. Царех хIаравар ва хьинаре болх беш. ХIаьта сона а лов духхьал цу тайпара викалаш вай лакхерча Iаьдала оргaне дукхагIа хилар.

ХIара ши сахьат ме дала итогаш ю. ХIанз итт сахьат даьннад. Ховш да цу юкъа 700 харжархочо кхаж тассалга.

М. ЧАХКИЕВ.

Хьа бала нахага кхаьчаб

Ножай-Юрт

Вертолета тIара репортаж

Э. Хемингуэя «Хьанга бек гургал» яхача цIи хезача романа тIара йовзаш йола эпиграф дагайоагIий шоана... «ХIара саг велча кIезиглу со, хIана аьлча дерригача адамашца со цхьана воландаь, цудухьа Iа ма хетта цIаккха а хьанга бек гургал: из хьога бек». Уж дешаш шоаш хьадагадоха хьона Ножай-Юрта районе укх деношка дола хьал дайзача.

Со хьалха а хиннав Ножай-Юрта районе, цун хозача ядача юрташка. Хиннав цигарча къахьегара тIерраболча наха цу нагтахьа мара хьу йоацача лоамашка кхашкеи фермашкеи толамаш дахарах торжественни хьале паччахьалкхен совгIаташ ийдеча хана а. Аз ладийгIад культура ЦIен ансабла ашарашка, со вийлав меттахьа дош оалаш лоамароша дира а ира а бегаш беш.

Со цига хиннав а хIана ях аз? Са нана а цигара ма йий, тайпах беной а йолаш.

Цига водар со хIаьта цхьа деза ди эттача е дика денача. ХIанз-м таьзета санна вода...

Цига доккха хатар хиннад. Из хиннадале а, дика да-кх нах ца боабаь, ца лозабаь. Меттаотталуш а хул хинна зе. Вай из отта а дергда. Меттаотталургда, хIана аьлча иштта ба советски нах.

Тхо газетийи телевиденеи корреспонденташ республикански комиссе членашца — НГIАССР Министрий Совета председателаца М. А. Керимоваца, КПСС обкома секретараца Е. В. Тумсоевца, СССР оборона министра заместителаца, СССР граждански оборона начальникаца, арме инаралаца В. Л. Говоровца вертолета тIа хайша хатар хиннача цу районе дахар, цига хинна зе а де деза новкъостал а довза.

Ах сахьат а далалехьа Грознера Ножай-Юрта районе дIакхаьчар тхо. Тха вертолет Iоха кхелехьа телевидене Грозненски студе оператора Бельфер Владимира ший камерца вертолета корагIа чухьекха сурт даьккхар кIалхарча моттига. Гуш дар хьу тIайоаца дерзандаьнна лоамаш, лоамашта юкъерча кIоаргача чIожашка гIолла долха хиш. Укхаза хиннача хатарах хIама дагадохийтацар цу сурто.

Хьагучаьлар цхьа йоккха юрт. Герга гIала бIаргаяйча, хайра сона из Центорой йолга. Лакхера Iочухьежача хеталу сона цун гэама уйнцаш саг лелалургволаш я, аьнна. Гу гулъенна латта машинаш, дуккха нах. Цар кулгаш лестаду тхога вертолет Iохоае, яхаш. Бакъда цигара моттиг яц миччахьа а Iохоалуш йола тха Ми-8 яха вертолет Iохоалургйолаш.

Iолохъяла йолалу вертолет, юххьанца цIилеторга пашка миссел мара ца хеташ хинна цIеноош тIехь-тIехьа доккха хул. Юххьанца-м цига цхьа хIама хиннад, аьнна а хеталац. ХIаьта Центорой малхбоалерча оагIорахьа додаш дола хий санна мухале Iочутекхаш ба геттара боккха IажагIа хоттa. Цо «Iокхухьаш» я йохаяьча гIишлонех хьаьянна дахчаш, кирпичкаш, гIайбаш, шифер, кIир а йоаллаш пений йистош... Цхьацца йолча моттигашка дохадаьдац цIеноош а кхыйола гIишлош а, бакъда хаьнара-м даьхад.

Цкъа а шозза а го боаккх оаха, доханза диса цIеноош мелд хьажа гIерташ. Цу текхаш долча латтано цхьаккха хIама кхетадайтац.

Юххера а юртал арахьа новкъа Iоессар тха вертолет. Тхона накъабаьхкар Ножай-Юрта района халкъа депутатий Совета исполкома председатель А. Кудусов а волаш нах. 299 цIагIара нах арабаьхаб, царех 80 цIа дохадаьд. Цигара «Уаз» яхача машинаца дIадахар тхо вертолета тIара тхоаш Iочу хьийжача моттиге. Улицашка текхаш да колд хинна лаьтта. Вездеход а йохалургьяц цига. Цхьаннахьа тхона новкъостал дир цига яхкийтача гусенични тракториша. Гарга дIатIавахача токхамаш вертолета тIара бIаргагуш хиннарел унзарагIа дар. Республике цIи хеза хинна сомий бешамаш а IокIалхьош, цIеноош, кхыйола гIишлош йохаеш, уж шоашца увш текхача лаьттан йоккхача колда гIайгIане бIарахьежар нах.

— Токхамаш-м хIанз а долаш ма дий. — аьлар наха юкъерча цхьанне. Укхаза дIадоладелар тхонара къамаьлаш. Цига этта керттера хаттар дар: фу хургда юртах? Центоройрча наха мича а маца а хьожаергья лаьттан участкаш?

— Из къоастадара даьхкад тхо, — аьлар М. А. Керимова. — Къоастадергда хатар хиннача наха укх гаргарча деношка де дезар, теркалъергья шун предложенеши дехараши, царга хьежжа де деза гIулакхаш а дергда.

В. Л. Говорова аьлар мехка оборона министерствас хатар хиннача районашта хьожаю палаткаш, араувттаю кухнеш, автомашинашводолазаш, кхыйола ресурсаш.

Цу тайпара а кхыдола а къамаьлаш хилар цига. Центорое нах гулбеннача. Цига хьатIаера кхалсаг — почтальон, юртарча наха дукхха газеташ дIатела йолаелар. Уж дар кIира хьалхагIа даьхка хинна газеташ.

— Иштта болх беш я-кх почта, — аьлар, корта а оагабаь, ха яхача къонахчо. — Еррига цхьан кIирагIа Iайна корреспонденци цкъара...

Хатар хиннача районашка массанега а бала кхаьчаб. ХIаьта а наьха безам ба дунен тIа, мехка, республике, районашка хулаш дар фуд ха.

Грознера а республика кхыча моттигашкара а укхаза яйтай тайп-тайпара техника. Бакъда царех кIезига пайда эц: наькъаш хала а готта а да.

ТIаккха укхаза кхетаде доагIа никъ тоабара йола техника эшилга — еза-йоккхий бульдозераш. Бакъда, хIанз уж Ножай-Юрта районе кIезига я.

Вертолет юха гIеттар. Центоройга Iодика ювцаш го а баьккха, Саясанеи Энгеной оагIорахьа долх тхо. Укхаза а кIезига дац дохадаь цIеноош, гIишлош. моттигерча С. Орджоникидзе цIерагIча колхоза производственни зданеш. Бехаб машинни отара тхов, оагIора даьннад кхий, лаьттах Iочудахад цIеноош...

Лаьтта IотIакхача Iолохьеннача вертолетах унзардаьнна коашкара доахан, жа, котамаш уд. Йоккха йоацача цхьан отараштa IотIалохделар тхо. Цига кхералуш са доалла хIама дацар. ДIатIахьежача цIеноош бIарчча дар. цар чура дIаболхаш деррига хьайбаш дIадигадар наха.

Хатар хиларах хьахиннар тохкаш теркалде деза дохадаь цIеноош, гIишлош меттел бIарчча дисараш а. Бакъда, нах чубаха йиш мичай цар чу, хIана аьлча тахан-кхоана яхар санна токхамаш хила тарлургдоландаь. Из дицдалийта йиш яц. ЧIоагIа хьожаш кхычахьа баха дIабахийта беза нах.

Пхе сахьата вертолетаца никъ беш хилар тхо. Фу хийтар цох тхоца хиннача арме инарала В. Л. Говоровна?

— Лоацца аьлча, Армене сона укх тIеххьарча хана цига бIаргадайначоа тара хIама да ер, бакъда, цига санна укхаза ираза, нах байнабац, — аьлар цо. — Боахамаш геттара дукха дохадаьд. Тха министерствас могаш мел дола новкъостал дергда хатар хинна бохабаьча наха. Укхаза а. Армене санна, хатар хиннача районашкара Советски Эскаре гIулакх деш бола кагий нах лоацца ха яккха цIабоахкийтаре бакъахьа бар.

А. САДУЛАЕВ.

ЯЛАТ ДIАДУВШ БА

БIаьстен балхаш дIадоладалара цIенхаштта кийчбеннаб Ачхой-Мартановски района юртбоахама къахьегамхой. Хьинаре дIадоладаьд уж балхаш «Урожайный» совхоза кхаш леладераша. ХьалхагIа лаьттанцара тIоадал лораеш балхаш чакх а даьха, эшшача боараме минеральнии органически удобренеш а тайса, интенсивни технологи шерра юкъе а йоалаеш, культураш дIаюви ба укх деношка укхазара ахархой.

Укх шера январь бетта тхоай тракторно-кхаш леладу бригада арендага яьккхай оаха, — яхаш дувц совхоза директора С. Гиреева, — Арендатораштa дIаелар бригаде мел хинна техника, 335 гектара лаьтта. ХIаьта арендатор ва укхаза бригадираяла болх баь къона специалист Эскаров Адам. Лоацца аьлча, Эскаров лаьтта дика довзаш къахьегамхо ва.

Наькъа йисте агрегат тIехьа а йолаш, сеца латт трактор. Цунна гонахьа хьувзаш кагий нах ба. Эскаров Адамца къамаьл хоттаделар са.

— Ер агрегат еха доахк тхо. Укх минота ер тоаяь яргья. тIаккха вай шине къамаьл дергда-кх, — аьлар цо.

Цул тIехьагIа дукха ха ялалехьа, агрегат тоаяь яьлар. Арендаторашта цхьацца хьехар даь ше ваьнначул тIехьагIа. со волча хьатIавера Адам.

— 240 гектара тIа гурахьа дув ялаташ дIадийна даьннад тхо, хIаьта 75 гектар люцерна дIайийннай. ХIанз 10 гектар доакъара свеклаш а иззала баьцпарча доакъарч культураш дIаювш да тхо. Кастта из дIайийна а даргда. ТIехьагIа тхоай кхаш тоадеш, интенсивни технологе дIадеххача тайпара культураш хьалкхееръгья.

Ч. МАГОМЕДОВ.

ДИКАГIБАРАШ ХЕРЖАР СССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТАЛЛА

№ 124 йолча хоржамий участка харжархошта хьалхашна концерт оттадьча № 61 йолча юкъерча школа художественни самодеятельноста доакъошхой Амадаева Лизаи Арсамакова Миланаи.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

Къона кхажтоссараш

Тахан, вай мехка массанахьа санна, демократе цIей да: принципиально кердача кIийлен тIа, йиззача гласноста хьалашка халкъа депутаташ хоржа хоржамаш да. Хоржамий кампанеш вай массаза боахама а, социальни а, бахача наха увттаду а дешаш къестадарца а ювзаю. ХIаьта, вай мехка политически реформа чакхйоахача хьале чIоагIа лоархIаме да, тахан эггара хьалхара шоай граждански декхар кхоачащдеш болчарна хетар: малагIча граждански позицеща баьхкаб уж тахан хоржамашка? ХIана аьлча, мехка дIахо хургдола вахар цар кара доландаь а, кхоаненна бизза дай уж боландаь а.

№ 19 йола хоржамий участок Ленина улицагIа, быта ЦIагIа чу я. Укхаза баьхкаб тахан духхьашха шоай граждански декхар кхоачащде къона харжархой: **Уматгиреева** Зарема, **Альдиева** Земфиран **Завлиева** Мадинаи. Уж болхлойн студентийн викалаш ба. Тха хаттарашта жоп дала раьза хилар уж.

Корр. Шо хоржамий участке духхьашха даьхкалга а, шо къона харжархой долга а ховш да тхо. Фу уйлаш йолаш даьхкад шо тахан хоржамашка?

А. З. Бакъдар аьлча, тхо тахан духхьашхi кхаж тоссаш да. Тха даьш-ноаноша дувцаш, тхона дукххаза а хезад малагIча хьале чакхдоахаш хиннад хьалха хинна хоржамаш. Граждански сакхетам айбеннача, кердача демократически ларда тIа хоржамаш деча хьале, чIоагIа лоархIам болаш да, хьалха хиннача тайпара «лакхе чIоагIъяьча спискаех» а доацаш, харжархоша шоаш шоашта беза общественни балха тIакхувш бола кандидаташ харжар а, хоржамаш шоаш а политически системана реформа яра тIахьийхха хилар а. Цхьаькха а да: чIоагIа гIадвугаш да халкъа депутаталла мел вола кандидат шоай платформа йолаш хилар а. Вай историе чухь укх тайпара хоржамаш духхьашха деш да, аьнна хет сона.

У. З. Хержа баьннача депутаташта атта хургдац, аьнна хет сона шоай болх дIабахьа, хIана аьлча, цкъадале, укх деношка хиннача Пленумо белгал ма даккхара, ерригача партена, дерригача халкъа, хьалхашка латтача декхарех лоархIаме дар — Кхачан программа я. Цул совгIа, мехка йизза социалистически правови паччахьалкхе чIоагIъяра декхараш а да кхоачашде дезаш. Вайна ховш ма хиллара, дукха да вай цу даькъе де дезараш.

З. М. Динза дисараш шортта да. Депутаталла хержарий яйгача промышленностеи, бытовойи дешаш, социальни декхараш, мехка экологически хьал тоадара, къаман дешаш, ишттa кхыдараш а кхоачашде деза.

Корр. МалагIча кандидата платформа я шун дего къоабалъер?

А. З. СССР Генеральни прокурора А. Я. Сухарева, программа чIоагIа теркам тIабохийташ я ший социальни, экологическии, дешащтеи мехка правовой системана реформа яраи тIаерзаяь хиларца.

У. З. Политически экономически реформа яра тIаерзаяь С. Н. Хаджиева программай чулоацам дикагIа хет сона: административно - бюрократически аппараташ кIезигьяра чотагIа цо лерхI, зIамига алапеш долча наха лур алсамдаккхар, дукха бераш долча ноаношта кхы тIа а ахча хьежадар, таро дика йоацача дезалашта луш дола пенсеш а пособеш а доккхагIа хилийтар.

З. М. Сона З. В. Сазоновай программа дикагIа хет; цкъа-дале, из къонабарий хьашташ довзаш а уж хувца лерхIаш а хиларах. Шоз-лагI-дале, — ший программа тIа къонабарашта лаьрхIа дола барзкъаш модни а дика долаш хилара — а цо терко ендаь.

Корр. Керда хержача вай правительствана хьалхашна оттаргйолча проблемашта юкъера эггара хьалхарча плане малагIа яраш оттаергья шоана хетачох?

А. З. Вай керда хержача правительства кхоачащде дезаш да чоалхане дешаш: къамашта юкъерча гIулакхий бувзам, экологи, региональни гIулакхаш, социальни сфера, маьхий реформа, дунен халкъашта юкъера машара гIулакхаш — юххера аьлча, вай мехка кхоане.

Хоза кийчъяь а яр № 26 йола хоржамий участок а.

Iуйрийна ворхI сахьат доаллаше, эггара хьалха кхаж тасса ера укхаза пенсионерка Брагинец Анастасия Ивановна. Ха яха йоккха яле а, сийрдадаьнна дар цун бIаргаш. Хоалора цун бIарахьежача, из дег тIара раьза хилар. Цунца цхьана нийсъелар хьалха кхаж тасса ена къона йоI Котова Елена Алексеевна.

— Са тахан доккха цIей да, — аьлар цо. — Советий органашка харжа а, се хержа хила а сайна енна бокъо сийленца дIаяхьа хьожаргья со.

Хоржамий комиссе председатела Евлоев Ахьмада йоахар:

— Нах чIоагIа раьза хилар хьагойт цар деча къамаьло, тIабувхача гIирсо, безамо. ЦIей долга ховргдолаш да таханара ди.

Из къамаьл кхы тIа чIоагIде веча санна тIанийсвелар укхаза парте а къахьегама а ветеран, пенсионер Кодзоев Казбулата Макшарип. Чувоаллашехьа, даькъала дир цо цIей. Цо аьлар:

— Сеца лаьттача заманца нийсдича, доккхий хувцамаш да тахан сона гуш дараш. Теша хала дар хьалха ер зама хургья, аьлча.

Дика хувцамаш хургхилар догтийша бар нах, хIана аьлча, дукхаханещта юкъера толашагIбараш, денал дараш бар бюллетенаш тIа дIаяздаьраш. Царна юкъера а дикагIбараш хержа бокъо яр наьха.

Агитпункта заведующи хинна Гладышев Владимир Петрович чуваха сагота вацар.

— Ше ма ярра демократи я ер, дукха хоржамаш деча дакъа лаьца саг ва со, — йоахар цо. — Тахан санна дог айденна со вIалла а хиннавац. Наьха хьашташ кхоачашхургхиларах догтийша ва со.

Хоржамий участке кхаж тассар духьа баьхка бар, массане а санна, хоржамашта юкъе дакъа лаца ловш хинна боккхий нахи могаш боацараши. Цига ишттa баьхкабар кхаж тасса ха кхачанза бола кагирхой а. Царна ловра из доккха гIулакх кхийнараша мишта ду хьажа.

Т. МАЛЬСАГОВА,
Р. ПЛИЕВА.

IуйрийнаПлейсхолдер

Iуйрийна 7 сахьат даьнна ха яр тхо № 14 йолча «Садко» яхача бассейне йоаллача хоржама участке кхаьчача хана. Бассейна хьалхашка кхаж тасса баьхка дукха нах бар. Кхаж тоссача помещене чу латташ хоза кийчдаь истолаш дар. ХIаьта комиссена хьалхашка латташ, кхаж тасса баьхкарашта аттагIа хургдолаш, алапаш тIадола табличкаш яр, истолаш тIа дадаш бюллетенаш дар. Кхаж тасса баьхкараша шоай тайпан цIи а, шоай цIи а, даь цIи а йоаккх, комиссе багIараша списка тIара уж хьа а лехе царна бюллетень дIалу. Цул тIехьагIа кабина чу а бахе, цига шоай бюллетенеш тIа а хьаже, тIаккха бюллетенеш яьшка чукховс. Из дерригa а массанена ховш да, бакъда, хIаьта а хьалхара дараш санна дацар-кх хIанз хинна хоржамаш.

Из гуш а дар, хIана аьлча, хьалхагIа шиннена-кхаьннена хьалхара цхьа саг хьа а вайя, кхаж тоссар. ХIаьта, хIанзарча хоржамашка хIаране шийна хьалхара — мара тассацар кхаж. Цул совгIа, хьалхагIа бюллетенаш тIа цхьа кандидат мара хилацар, хIаьта хIанзарча хоржамашка шиъ а кхы совгIа а кандидаташ бар. Царех депутат малагIа хургва къоастадергда харжархоша шоаш.

ТIаккха, мел дукха а бехктокхаме а болх бар хоржама комиссе бе безаш хиннар. Цу дийнахьа № 14 йолча хоржама участке гIолла кхаж тесса чакхвала везаш вар 2393 саг. Цар кхаж тасса безаш хинна кандидаташ бар А. Я. Сухарев, С. Н. Хаджиев, М. М. Болтаева, З. В. Сазонова.

НАЬХА ХЬАШТАШ КХОАЧАШДАРА

— Хьанна тIехьа тессар Iа кхаж? — хьаьттар оаха «Оргтехстрой» треста проектно-технологически отдела управляющега Берковичага.

— ЧIоагIа теша а тешаш, С. Н. Хаджиевна тIехьа тессар аз кхаж. ХIана аьлча, Хаджиева программа сона йовз, цул совгIа из ше а дика вовз сона. МоллагIа декхар, мел бехктокхаме из хиларах а чоалхане хиларах а дизза кхоачащде гIерташ ва из, хIаьта дукхагIйолча хана цун из дика вIаштIехьа а доал. Цудухьа, сона хетаргахьа, ший программа а цо йизза кхоачашъергья, — йоах Берковича.

Дийнахьа 13 сахьат даьлча вай ювцача участке кхаж тесса ваьннавар 1390 саг. Бакъда, кхы а хьагIаухаш бар нах.

— Тха участке духхьашха кхаж тоссаш 28 саг ва. Тхоай хур даь, кхаж тасса баьхкарашта аттагIа хургдолаш, ер болх дIанийс-м баьб оаха. ЧIоагIа гIозбаьнна ба таханара харжархой, демократично вIаштIехьдаьхад таханара хоржамаш,—йоах хоржамий участка председатель волча Багаев Казбека.

— Аз кхаж тессар, Грозненски территориальни округе депутаталла кандидат волча С. Н. Хаджиевнеи Ленински района къаман-территориальни округе депутаталла кандидат йолча М. М. Болтаевайнеи тIехьа, — йоах «Фармация» яхача производственни объединене инспектор-провизор йолча Абдулаева Раисас. — Цар программаш кхычарел эргаш я, хIаьта хIара пунчте мел дар таханарча вай вахаре эггара чIоагIагIа теркам тIабахийта безаш дола хIамаш а да.

Дукхача наха ховш ма дий, ше кулгалдеш йолча объединене къахьегаш болча кхалнаха а бераш долча ноаношта а Хаджиева мел чIоагIа новкъостал ду. ХIаьта наьха шийх бенна тешам цо боабергбац, аьнна, хеташ я со.

ТIаккха, Болтаевай къахьегамах а цун хьинарах а кIезига яздаьдац газеташа, дукха дийцад радио а телевидене а. Цо къахьегача школа-интерната дай-ноаной боаца бой а, цох чIоагIа тешаш а шоай хьехархочун сий деш а да. Нагахьа санна Марха Магомедовнас шийх цу тайпара тешам болийтабецаре, бераш цунца сел Iимерза хургдацар. ХIаьта, цун программа тIа, дай-ноаной боацаш дисача а, е да хила бокъо йоацаш нана хила бокъо йоацаш болча наьха берий а пункт я. Из пункт наха чIоагIа къоабалъеш а я. Сона хетаргахьа, Марха Магомедовнас а боабергбац наьха шийх бенна тешам.

Вай республике кхоачамбоацараш геттара дукха да, из цхьаненна къайле а яц. Уж кхоачамбоацараш дIададаха чIоагIа хала а хургда хургболча депутаташта. Дале а, цар из вIаштIехьдаргда, аьнна, хет сона, — йоах Р. Абдулаевас.

Укх деношка вайна ховргда, СССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла малаш хургба. Вайх хIаравар тешаш ва, наьха хьашташ кхоачашдара а вай перестройка дегIайоалаяра а, шоай низи хьинари кхо ца деш цар къахьегаргхиларах.

И. АЛМАЗОВ.
У. САПРАЛИЕВ.

ЦIАККХА А ЦА ХУВЦАЛУ ХЬАЛ

Ховш ма хиллара, да воацаш дисача коа массе хана а йоархIаш дукха хиннай. Дезал харцахьа баьле лостам боацаш, цхьа ший тайпара белгтала хул-кх из ков. Цу тайпара сурт дар укх деношка Назрановски кирпишкаш еча заводе хиннар а. Из завод ца йовзаш районе саг хуле тамаш я, бакъда, из мел йовзача наха цIаккха а аргдац цу заводе да ва, аьнна. ХIаьта, цига хьаеш йола кирпишк-м ювца а езац. Кирпишк аьлча а, бIарг ма хилба цунна, — «нувхаш» я-кх.

Цхьаннена а къайле мичай, вай республике кирпишк йоккха дефицит хилар. Из-м тамаш а яц, хIанз дукхагIа йола гIишлош кирпишках ма йой. ТIаккха, бахача наха хьалдеш дола шоай доалахьара цIенош а кирпишках ду. Бакъда, кирпишкаш еш йола заводаш-м яц шоай продукци паччахьалкхенна а наха а кхоачам хиллал арахеца лаьрхIа. Къаьстта а, Назранера яр хIаьга а.

Со цу заводе кхаьчача хана делкъа ха яр, завода контора хьалхашка латтар директори ши-кхо саги. Царех цаI мухь кхухьача машина шофер вар. Цунна раьза боацаш къамаьл деш бар завода «дай». Юххера а кхийтар со уж шофера раьза хIана бац.

— Оаш завода коара кIоагаш шаьрдой, наькъаш хьатоадой, шоана мел беза топпар а гIум а аз хьатIаяхьаргья. Из оаш ца дой, аз болх бергбац, — йоахар къоначa шофера.

Бехк а хилнабацар шофера-м селлара духьала латтарах. Из сона гучадаьлар се цу коа чуваьлча. ХIаьта цига се дIачувахалехьа цкъа директораца къамаьл де безам хилар са. Бакъда, шоай заводера хьалаш дувцаргдий Iа? — аьнна, аз хьаьттача, директоро гIожа а лоацца а аьлар: «Аз цхьаккха хIама а дувцаргдац, сона укхаза ховш хIама а дац. ХIана аьлча, шин бетта больничнегIа а хинна, со балха араваьнна ер кхоалагIа ди мара дац!».

Мел дукха дувце а, кхы цунца дувцарах хIама хургдоацалга а хайна, цеха начальник волча Белхороев Къурейша Даудаца завода коа чу вахар со. Се коа чувоаллаше а, дагавехар сона арахьа лаьтта шофер. ДIа мел хьежача кола, массанахьа дIа-хьа яхайса аьшкаш, кирпишкаш, ишттa кхыйола хIамаш. ХIаьта цехашка даьллар-м доккха «туржаI» дар. ДIа-хьа мел хьежача йохаяь ядаш вагонеткаши кегъенна кирпишкаши, хIаьта массанахьа гIолла чухьекхаш мухи. Саг цу чу Iевалар тамаш йолаш сурт дар цехерадар: хьабе болх а боацаш пишкашта юхе Iо а хайша, гIаьленаш увзаш багIар маIанах, цхьан метте гул а бенна, латтар мехкарий, кортош чу а даха къаьстта Iохайна вагIар ши кхо воккха саг.

Iурра денз хьабе болх а боацаш, ишттa дагIаш да-кх тхо, — йоах, цхьан зIамигача саго. — ХьалхагIа нийсса кIира даьккхад оаха ишттa дагIаш, хIаьта хIанз хIара денна шиъ-кхоъ сахьат доаккх хьаде хIама доацаш. Бакъда, укх тха заводе-м Iа болх кIезигагIа бича, ахча дукхагIа лу, — яхаш, вела а къежаш вагIа зIамига саг. Цо аьннар цхьатарра хьаллоаццунца багIачар а. Болх бича а ца бича а бе-башха дац укхаза. Iа «виро» санна болх хьабой а, 120 — 130 сомал тIехваргвац хьо. Ца бой а из доацаш вусаргвац. ТIаккха фу бе да хьона? — яхаш, дувц кагийча наха. Цар дувцачох теша а ца тешаш, вохха тоабана тIавода со. Мехкараша а шоаш кагийча нахаца дагабаьлча санна, цу тайпара къамаьл дир. Цул тIехьагIа, шоай бытовой хьалех дувца безам болаш йистхилар Тумгоева Лида:

— Со укх заводе болх беш йола 17 — 18 шу да,—йоах Лидас, — бакъда, мел дукха аз дехар дарах цхьа эзар кирпишк язъе тигац сона тха директор волча Хаутиев Мовле. Цул совгIа, тха балха тIара хьалаш мишта. Iа яхе, кхы вогIа хила йиш йоацаш да. Во деций уж, нагахьа санна тIера барзкъа хувца моттиг тхона ца хилча, цIе уголок тха ца хилча, сарралца укх демийла а даьхна цIадолхаш лувча моттиг ца хилча, эггара аттагIа мала цхьаккха тайпара хий ца хилча. ТIаькха, фу хьал да мотт хьона?

28 шера цу заводе кирпишк йотташ къахьегаш хьавоагIа Цечоев Мухьмад. Из ший говзал дика йовзаш а, заводерча болхлоша сий деш а, лоархIаш а саг ва.

— Аз укхаза болх беча юкъа дукха нах балха хьа а увтташ, юха дIабийнаб. Ишта, дукха хьакимаш а хувцабеннаб, бакъда, заводера хьал-м дац цIаккха а хувцалуш. ХIанз тха волаш вола директор аз укхаза болх беча юкъа, сона дага а доагIаш, кхозза дIа а ваьннав, кхозза юха хьатIа а венав, бакъда, кердадаьнна хIама-м хилац. Массе хана хиннаач тайпара долаш да-кх кхоачамбоацараш. Укх тIехьарча хана-м дукхагIа а да уж. Сона дага а доагIаш, укх заводо цкъа еннай наха квартираш. Уж а харцахьа ялар гуча а даьнна, цу хана хинна директор дIа а воаккхаш, хIама хилар укхаза.

Заводе тоъал болхлой бац. Хургбий уж, нагахьа санна завода кулгалхоша цар йоакхо еш ца хилча?

Укх карарча шера цхьоалагIча январе арендни подрядагIа яла езаш яр завод, хIаьта директор цамогаш хиларах шоай балха метод хувца вIаштIехьдаьннадац завода кхыча кулгалхой.

Массадолча газеташ тIа, радио, телевидене арендни а бригадни а подрядагIа дувцаши яздеши дале а, завода болхлой-м бац цох тешаш. ХIаьта болхлошта арендни подряд дIайовзийта а из миштай дIахайта а лаьрхIа кулгалхой а бац.

— Тхона хетачох, завод подрядага йоале а ца йоале а, е тха директор, керттера инженер, кхыбола кулгалхой укхаза мел болча хана, хIама хувцалургдац, — йоах болхлоша. Тоъал ха я укхаза Майсигова Любан Ахильгова Мовлатхани къахьегаш бола. Шоай болх дика хьабе а балха овсарле лакха хилийта а гIерташ я уж ши кхалсаг. ХIаьта, кирпишкаш еча заводера болх мел хала ба ховргдац цига болх беш воацачоа. ЗIамига кхо бер цIагIа а дуташ, хьаух Люба заводе. ЗIамагIдолча бера берий беша моттиг яккха елча цох хIама а ца хулаш йнсай из.

— Масайттаза директора тIаяха хиннай со, — йоах цо, — бакъда, берий беша моттиг яц яхаш, со дIачуйоаллаше а юха арайоаккх со. Цхьайолча хана аз дувцачунга вIалла ла а дувгIац, «кIордаяьй хьо», йоах, квартира енна 6 шу совгIа ха яьннай. Квартира аьлча а... Массанахьа гIолла чуухаш хий да, цIагIара хий хьауха кран болх беш яц. ДIачувала кхераме а дегаза а йолаш я са квартира. Укх 6 шера цкъа ремонт а яьяц.

ЦIенда а воацаш ши бер кхоабаш ягIача Мовлатхана дувц:

— Со укх заводе балха енача хана денз е квартира, е дезала общежите моттиг я сона аьлча, хIама хилац са.

Юххера а, заводерча болхлоца къамаьл а дийца, конторе со дIачувахача е директор а, е керттера инженер а, е парторганизаце секретарь а вацар.

Хьакимаш мича бахаб шун аьлча «делкъийга хIама даа бахачара юха-м кхаьчабац», — аьлар директора секретара. Из дар 15 сахьати 30 миноти яьннача хана. ХIаьта балха ди 17 сахьат даьлча йистедоалар.

Ишттa болх беш йолча заводо ергья аьнна хетий шоана план? Саг вац-теш заводе фу хьал да а болхлой хьашташ кулгалхоша кхоачаш мишта ду а ха декхарийла волаш?

И. УГУРЧИЕВ.

ДикагIча вахара тIехьа

Из ди Старопромысловски района маьх еча заводерча хоржамий иттлагIча участка хоржамий комиссе секретара Кобиашвили Лариса Дмитриевнайна геттара Iуйрийна дIададелар. Кийчъе езаш яр хоржамаш дара йола кабинаш, бюллетенешта яьшкаш, ши эзар совгIа болча харжархой спискашка цIаькха а пIаьнха а хьажа, хоржаш болча кандидатех дувца, цар программаш йовзийта плакаташи листовкаши хьалтоха, гойтара агитаци оттае езар.

...Из долла хIама даь даьлар. Истола тIа багIа хоржамий комиссе членаш. Царна хьалхашка латт зизаш, яда алфавитагIа ма йоаггIара оттаяь харжархой спискаш.

...Хьагучабаьлар эггара хьалхара харжархой. Шорттига хьатIабоагIа уж истола тIа, шоай цIи йоакх, адрес дIаоал, хьаэц хоржамий бюллетенеш. ЦIаькха а цIаькха а хьож уж пенах хьалтеха йоахкача депутаталла кандидатий программашка. Уж чIоагIа хьежа оттаяь я. Къаьстта белгала я № 396 йолча Грозненски хоржамий округе гIолла СССР халкъа депутаталла кандидата Суламбек Наибович Хаджиева программа. Из профессор, химически Iилмай доктор, «Грознефтехим» Iилма - производственни объединене генеральни директор ва, 48 шу даьнна нийсвенна саг ва из. Цо кулгалдеча объединенена юкъейода тохкамен проектнии институташ, заводаш, советски, Югославе, США предприятеш. С. Н. Хаджиевна хов кризис дIаяккхара де дезар фуд, дукхадар хьа а ду. Из хьинаре граждански позици, ира хьаькъал, кIоарга уйла, эхьэздел долаш, гIулакх бехктокхаме хеташ саг ва. Цо майра а хьадда а кхоачашду социалистически предприяте декхараш, нийсса къоастаю экономически, социальни, къамашта юкъера проблемаш.

Цо хьадда кхоачашъергья «лаьтта — ахархошта, фабрикаши заводаши — болхлошта» яха Советий Iаьдала ленински принципаш. Цо оттаяьй правови паччахьалкхе хьаяра новкъостал дара, хIара гражданин социальни лоравара, гласность шеръяра, демократи дегIайоалаяра, Грозный а республика а экономически дегIайоалаяра, кхалсага льготаш ялара программа, из кхоачашъяра ший низ, шийна ховр дIадала кийча а ва.

Хьаух хадданза хоржамий участке харжархой. Уж юхь тIара дог гIоза ба, цар кхаж тосс советски наьха вахар кхы а дикагIа хилийтара тIехьа.

А. АБДУЛАЕВ.

Хоржамашка духхьашха дакъа лоацаш вац тIемен къахьегамен ветеран Татаев Усман Адамович. Геттара дог гIоздаьнна долаш венавар из хоржамий участке, хIана аьлча, цо дег тIара къоабалдора тIеххьара хоржамаш, уж бокъонца йолча демократизацен гласностен хьале чакхйоахаш хиннадаь.

СУРТА ТIА: Бюллетенеш тIарча СССР халкъа депутаталла харжа оттабаьча кандидатех шийна дикагIа хетараш хьабелгалбоахаш латт У. Татаев.

И. ПЛИЕВА сурт.

КIОАРГЬЕННАЧА ДЕМОКРАТЕ ХЬАЛЕ

Сунженски района № 1 йола хоржамий участок чIоагIа хоза кийчъяь я. Районни культура ЦIагIа из. РДК 2-ча этажа корех хьаара оттаьча йоккха мощность йолча динамикашкара хьахоз вай ханара тайп-тайпарча стилех йола музыка, хIаьта хьалхашкарча майда тIа хьалла-Iоа дукха наьха пхьегIаш латт. Наьха къамаьлаш дерригаш а депутаташта, цар программашта, хоржамашта а ерригача йоккхача политика а гонахьа кхест.

ХIаьта хоржамий участок йолча помещеначу сов гIар яц. Харжархой хаттараш, активисташа тела лоацдеи дизза жоп мара.

Бюллетенаш Iочукхувса яьшка йолча дIатIаводача латт массехк кабина. Цу чу дIачуводачун юхь тIа гуш я цIенхаштал. ЧIоагIа бехктокхаме гIулакх да хIаране укхаза къоастадер. МалагIча кандидата, малагIча программан тIехьа тоссаргба кхаж? Программаш ерригаш а дика я.

Кхаж тесса а ваьнна, хьаара воагIа Хашиев Ахьмад, Ачхой - Мартановски ДУ керттера инженер.

— Хьай из къайле еце, хьанна тIехьа тессар Iа кхаж, — хетт оаха цунга.

— Х. Г. Галаевна тIехьа тессар.

— ХIана?

— Цун программа дукха дикагIа хетар сона. Дукхача кандидаташа санна, аз дошо лоамаш дергда а ца яхаш, шийна дулургдар да цо шийна хьалхашка оттадаь декхар. «Аз доккха хIама дергда» яхар-м пайда мичаб, тIайийцар кхоачашдулургдеце.

Вай тахан хоржа депутаташ, — дIахо дувц А. Хашиева, — вай тешам бенна хила беза. ХIаьта, цхьаболча кандидаташа «оаха дергда» яхаш дувца хIамаш хIанзчул тIехьагIа 10 шера 20 шера а атта вIаштIехьдаргдоаца хIамаш да. ТIаккха мишта тешаргва царех?

Кхаж тесса хьаараваьнна хоза кийчъяьча ДК коридорача латт Дзейтов Ювназ, Сунженски АТП водитель.

— Х. Галаеван, Захаеван, Сухаревнеи тIехьа тессаб аз кхаж, — йоах цо.

— ХIана?

— Лоацца аьлча, цар программаш вахара гаргагIа хетт сона. Наха бувцарах а харжархоща шоай вIашагIкхетар долча хана цар даьча къамаьлах а со теш, шоаш яхар цар чакхдоаккхаргхиларах.

ЧIоагIа эхь хеташ, увзалуш, хоржамаш дара инструкцешка дикка ла а дийгIа, дIачуяха кхаж а тесса, хьаарайоагIа вайнаьха йоI. ДIатIадолх тхо цунна.

— Хетаргахьа, духхьашха дакъалоацаш я хьо хоржамашка, — хетт оаха.

— Я, — жоп лу цо.

— Хьайна хетар, хьай уйлаш хьаювцаргъярий Iа тIаккха?

— ХIанз хов сона йизза сай мехка гражданин се йолга. ХIанз айса хержача депутато ший декхараш кхоачаш ца дой се бехктокхаме йолга а хов сона.

Нах цахаддаш хьачуух, кхаж а тессе, дIаарауха. Дукха ба укхаза кагирхой, кIезига бац къоаной а. Берригаш а шоай цIенагIа дола барзкъа дийха, кийчбенна, гIозъяьнна юхьаш йолаш ба.

Ший наградашца венав укхаза пенсионер, Сийлахьбоккхача Даймехка тIема доакъошхо, Даймехка тIема 1-ча степена ордена кавалер Косенко Иван Тихонович а.

— Фу хетт хьона таханарча хоржамех? — хетт оаха цунга. — ХIанзалца хинначарех эргаш дий ераш?

— Ер хоржамаш цIенхаштта да, — йоах Иван Тихоновича, — Эггара хьалха 1937 шера хилар со хоржамашка, дружинник а волаш. Милици а оттаяь, дружинникаш а оарцагIбаьха чакхдаьлар уж. Бакъдар аьлча, цу хана денз хоржамаш ма дий ала, кхы хиннадац хоржамаш. Киловзал яр-кх ерригa а, формализм.

ХIаьта хIанзар дараш-м лерттIа хоржамаш ма дий, хила деззача тайпара. Со чIоагIа гIадвахав, таханар ди хьатIакхаччалца се ваьха. Ха я-кх ер иштта — демократе ха.

...Делкъа ханна РДК баьхкар Троицкерча ДК художественни самодеятельноста доакъошхой. Цар харжархошта концерт делар.

ЧIоагIа дика вIаштIехьбаьккхаб укх хоржамий участка болх. Цунна дола тешал да делкъа ханна харжархой 60 процент бараш кхаж тесса баьнна хиннaлга.

— Мишта карагIдаьлар шоана ер болх иштта дика вIаштIехьбаккха? — хьаьттар оаха хоржамий участка заведующега С. А. Хасиевга.

— Ерригa хоржамий кампани дIайолаелча хана денз, укх участка болх вIаштIехьбоаккхаш сона чIоагIа гIо дир Сунженски РДК директора А. А. Матиеваси Сунженски централизованни библиотечни система директора заместитела Р. Т. Латыроваси. ХIаьта, тхона массанена гIо деш хиннар дар укх хоржамий лоархIам лакха болга тхона ховш хилар.

Х. НАКАСТОЕВ.

БОЛХ ДIАБОЛАБАЬБ

Укх деношка НГIАССР Iалам лорадара йолча паччахьалкхен комитета общественни совет вIашагIйолла ра хетаяь заседани хилар республика Министрий Совете. Из хьаеллаш къамаьл дир НГIАССР Iалам лорадара йолча паччахьалкхен комитета председатела С. Н. Хаджиева.

Цо лоацца дийцар республике этта экологически хьал геттара во хиларах. Из лувзаденна да Грозне а республика кхыча городашка а йолча промышленни предприятеша сага а, хьайбашта а, оалхазарашта а, баьцовгIашта а зене йола хIамаш феца, лаьттаца, хица дIаэеш хиларца. ЧIоагIа Iаткъ Iалама кхашка ца эша а агрономически Iилмо бакъбеш боацача наькъаца а удобренеши гербицидаши дIатовсар, ца доагIаш хиш дехкар. Iiз бахьан долаш эрози хулаш дукха лаьтташ севооборота юкъера дувл, геттара кIезига ба чуэца хьувкъам.

Экологена зенаш дерещца лира къовсам лоаттабар — из керда вIашагIъеллача общественни совета керттера декхар да. Цунна чубоагIа промышленни я юртбоахама а предприятей кулгалхой а специалисташ а, Iилманхой, горрайисполкомий викалаш, пресса, радио, телевидене болхлой, общественни организацей викалаш.

Заседане дийцар организационни дош. Общественни совета кулгалхо хержар Л. Н. Толстоя цIерагIча Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университета преподаватель, географически Iилмай кандидат Анисимов Валерий Иванович.

М. МУРАТОВ.

Вай мехкахой

IИЛМАНХО, МЕДИК

Сона хьалха вайза саг вацар из. ХIаьта, творчески командировке се волча хана, со вахар парте Карагандински обкоме, цига сога аьлар:

— Укхаза, мединституте болх беш ва шун мехкахо, цIихеза Iилманхо Аушев Хьасана Абдурахьман...

Цу тайпарча хоама гIадвигарал совгIа, цунца вIашагIкхета а безам хилар са.

Цу дийнахье а вахар со Карагандински паччахьалкхен мединституте, бакъда, А. Х. Аушев балха вацар.

— Хьона везар гIаьххьарча анатоме кафедрай доцент Аушев Хьасана Абдурахьман хургва-кх?—хьаттар сога, тIаккха жоп а делар: из тахан партийни задани кхоачаш деш ва, йоккхача промышленни предприяте болхлошта лекци ешаш ва, аьнна. Кхы а тIатехар: дика хьехархо хинна ца Iеш, из общественни вахаре хьинаре доакъошхо а ва.

Малав-те из? Кхыяраш а ца йоахаш, цу сахьате цун цIи хIан яьккхар-те сога? 700 эзар совгIа саг вахача городе, 2 миллион совгIа нах бахача областе кхы саг вацар-те вай мехкахоех иштта гIоргваьнна Iилманхо е производства передовик? Иштта уйлаш йора аз цунца вIашагIкхетале. Бакъда, сога-м кхы а из моцIихезача наьха цIераш яьхаяр: город Темир-Тау вахача технически Iилмай доктора, йоккхача заводе болх беш волча фрезировщика - орденоносца, № 31 йолча шахтера гIорваьннача шахтера цIераш. ХIаьта Аушев цхьа шин тайпара белгалваккхаро уйлаш яйташ дар.

ШоллагIча дийнахьа Iуйрнйна ректорате сона духьал вера Карагандински паччахьалкхен мединститута парткома секретарь, доцент вола н. Нанчикеев. Цо безаме шин кабинете вийхар со. Цо дийцачох сона хайра: Аушев Хьасана Абдурахьман ваьв 1932 шера Нохч - ГIалгIайчене гIалгIай ахархочун дезале. 1959 шера Карагандински пачча-хьалкхен мединститут геттара дика дешаш чакхъяьккхачул тIехьагIа, из болх бе витар институте, комсомола мукъа ваьха секретарь а хержар из. Цунца цхьанна из къахьегаш хиннав гIаьххьарача анатоми кафедра ассистент а волаш, цига волавелар тохкама балхаш де а. 1963 шера из аспирантуре деша вахе, йисте йоаккх 1965 шера, кандидатски диссертацена защита яьчул тIехьагIа, цунна медицински Iилмай кандидата степень лу, хIаьта 1970 шера доцента цIи а луш, чIоагIву из.

Атта вахара кхел йолаш хиннавац Абдурахьман. Сталинизм йолча хана нохчийи-гIалгIайи къам санна, цун дезал 1944 шера низагIа Iобахьийта хиннаб Къулбаседерча Казахстане. Цига моцалахи шелалахи ши йиша елар цун. Iодахьийтарах тIаэтта хинна Iазап лоа а ца луш, кастта велар да а, сесаги ялх бери дуташ. Вежарий — воккхагIвола Махьмади зIамагIвола Абдурахьмани—дезал чIоагIа халача хьале оттарах, кхыдола бераш санна дийнахьа юкъерча школе деша таро йолаш бацар. Цудухьа уж болх беш а дешаш а бар. воккхагIвола воша — заочно, зIамагIвар—сайрийнарча школе. Сайрийнара школа геттара дика дешаш чакхъяьккхачул тIехьагIа; Абдурахьман деша вода Карагандински ГМИ. Иштта аьттув болаш хилар Абдурахьмана замагIа йола ши йиша а. ТIехьагIа цар а яьккхар из мединститут.

А. Х. Аушевс мединституте дика дешарал совгIа, хьинаре, инициатива йолаш, къахьегама тIера волаш, шин декхараш ханнахьа кхоачашдеш, мел долча дешаех принципиальни ше волга хьахьекхар. Дика организатор, эрудированни хьехархо, хинна ваьнна Iилманхо ше волга а хьахьекхар цо.

Хьасана Абдурахьмана ше деша ваьгIача хана денз института общественни балха хьинаре дакъа лоацаш ва. Из хиннав курса комсомольски организаце секретарь, института профкома председатель, Караганда яхача города ВЛКСМ Ленински райкома внештатни секретарь, бюро член, комсомола городскойи обла-стнойи комитетий член, Казахстана комсомола съездий делегат. массехк шера института парткома член, цун бытовой комиссе председатель, лечебни факультета партбюро секретарь, института парткома секретара заместитель, диъ шера коммунистически кхетам балара проректор. Укх тIеххьарча шерашка из ва гIаьххьара анатоме кафедра доцент а, лечебни факультета декан а.

— А. Х. Аушев йоккха кругозор йолаш, къахьегама тIераволаш саг ва. — яхаш, дийцар сога цун доттагIаша а коллегаша а. — Из мичча хана кийча ва ийшача шийгара дола новкъостал де.

Тха вIашагIкхетар а, къамаьл а дIаьхделар шин-кхаь сахьата. Цига бар института ректор профессор Н. Я. Хлопов, парткома секретарь Л. М. Нанчикеев, профкома председатель Ю. Н. Зубов, медицински Iилмай доктор, профессор Л. С. Кочкина, медицински Iилмай доктор, профессор Б. М. Эрез, медицински Iилмай кандидат Г. Ф. Гордеева, иштта кхыбараш а.

Цул тIехьагIа со цун цIагIа хилар, цун безаме йолча наьнаца къамаьлаш дир, цох а цун дезалех дукха теркам тIаозаш дола хIамаш хайра сона. Хьасана Абдурахьмана ше а дийцар дукха хIамаш.

— Тха дезале 9 бер дар, царех кхоъ — кегийдолча хана делар. Да а дIаваьлар тха къонаволаше а, 1948 шера. Дийна дисача берех боккхагIбараша деша таро йолаш бацар, хIана аьлча, Iодахьийтача халача шерашка болх ца бича балацар уж, цIагIара хьал а цар новкъостал эшаш дар. Тха йоккхагIа йола йиша ПаьтIамат цIагIа, наьна меттала, ши класс яккхарал совгIа, деша таро йоацаш йисар. ХIаьта Хьава 4 класс яьккхачул тIехьагIа, деша ца йодаш цIагIа йисар — мар а воацаш ялх бер кхоабаш йолча нанна гIо-новкъостал эшар. ХIаьта зIамагIдолча берех тха кхаьнне — са а зIамагIйолча са шин йишийна — Кайпан Лейлайи — институташ яха вIаштIехьдаьлар. Кайпа санаторе керттерча лора заместитель йолаш хIанз болх беш я. ШоллагIа яр — медицински Iилмай кандидат — болх беш я Москверча цхьан Iилман — тохкама институте.

— Iа лорий професси харжар фу бахьан долаш дар? — аьнна, аз хаттар дича, Абдурахьмана иштта жоп делар.

— Из дукха бахьанаш долаш да: Са наьна-даь-даи наьна даи дарбаш деш хиннаб: цар чураяьннача, кIагъеннача маьженашта, иштта човнашта дарба деш хиннад... Наьна-да дIаваьлар цунна 90 шу даьннача хана, цу хана со доцент волаш болх беш вар. Са да а массаза дезаш вар шин дезала юкъера моллагIчох цаI хинна, лор хилар.

ДукхагIча даькъе, аз из професси «хержар» тхона лоалаха ваьха са Омски мединститут яьккха вола новкъост Николай Васильевич Продолобов бахьан долаш. Ахкан е Iан замалахьа из каникулашка венача хана сай мел йола мукъа ха цунца йоаккхар аз. Цо дувцар сога шоай хургйолча профессех, студентий-медиккий вахарах лаьца. Сов дукха цо из дувцарах, са безам хилар Омски мединституте деша ваха. Из са вIаштIехьадаланзар, хIана аьлча, цу хана спецпереселенцаш цига дIа а эцацар. цул совгIа, тхоащ дахачара тхо дIа-хьа даха йиш йолаш дацар. Сталин дийна волча хана кхыметтел Карагандински пединституте деша ваха бокъо йолаш вацар со. Из тIехьагIа вахар хувцаделар. Со а, са йижарий а лорий професси йолаш хиларал совгIа, са фусам-нана а я Киргизски мединститут яьккха...

Са вахаре дукха хала а иштта гIоза а, сийрда денош а хиннад. Эггара иразе сона хета денош — Ленински комсомоле, Коммунистически парте мугIарашка се этта денош а, Нохч - ГIалгIай Автономни республика юхаметтаоттаяра ди а, иштта, кандидатски диссертацена защита яь ди а да.

ГIоза а празе а денош моллагIча советски сага санна дукхха хиннад са. Комсомолах лаьца аз яздеча е дешача хана, массаза а доккхал ду аз тха школе хиннача комсомола комитета секретара Геннадий Семенова, цун вIаштIехьдаьлар спецпереселенций бераш а Ленински комсомола мугIарашка отта бокъо йолаш хилар Казахстана ЛКСМ горкома болхлой дIахетабе. Из чIоагIа гIадвугаш хIама дар. Яздархочун, художника талант эша, цох лаьца яздеча хана, хIаьта мичара дахьаргда доацар.

Ше цхьаь йисарах йоха ца йохаш, бераштa вахаро дIадеххача тайпара кхетам балара шин вахар хетадаьча хьамсарча наьнах а, эрсий школе хиннача шин хьалхарча хьехархочох, цунна шоллагIа нана хинна дIаэттача Надежда Васильевна Павлюковичах лаьца дийцар А. Х. Аушева.

А. Х. Аушева студенташца вIашагIкхетар хилар са.

— Тхона дукха везаш, оаха доккхал деш ва Хьасана Абдурахьман, массаза тхона, студенташта, гIо-новкъостал де кийча ва из. Цо деш дола хьехамаш хьакъале да. Из дог-цIена саг ва, — яхаш, дувцар цар.

Медицински Iилмай доктор, профессор, факультета декан Б. М. Эреза иштта аьлар:

— Хьасана Абдурахьман оаха хьалкхеваь ва, цудухьа оаха доккхал ду цох. Из воккха интернационалист ва. Из тIатеIIа къахьегаш ва. Нах беза, цар хьашташ ха Iомаваьв из вахаро. Ше камаьрша хиларах тарра из кхетам луш ва шийца уллув болча сотрудникашта а. Шин мел бола низ дIалуш ва медицине а, унахцIено лораеча а перестройка йира. Со дог-тийша я, нагахьа санна тхо-медикаш, къаьстта а Iилманхой, медицинах кердача тайпара уйла еш, цу гIулакхах дог лазаш хуле, халкъа унахцIено лораеча овлангара денз хувцамаш де тхоашта могаргхиларах.

Мединституте вIашагIкхетар хиннача хана, цига мел хиннараша Аушевх лаьца дика мел дар дийцача, бокъалдар аьлча, со кIезиг-дукха шеко йолаш вар, цар мел дувцар бакъдий-те аьнна, хIаьта а, тоам боацашехьа, аз хаьттар:

— Шин дегIаца цхьаккха тайпара кхоачамбоацараш е гIалаташ доацаш ва нов. Аушев? Дуккха бий-те гIалаташ доаца нах? — Массава, цаI санна уйландга бахар. Цхьа ха яьлча, сога цIенхашт-та жоп делар КГМИ доцента, парткома секретара Л. М. Нанчикеева:

— Тешалаш тхох, цунгахьара гIалатваьнна хIама гучадаьннадац тхона.

ХIаьта медицински Iилмай доктора, профессора М. Эреза тIатехар:

— Из — хинна ваьнна Iилманхо хинна ца Iеш, дика педагог а ва.

...Цхьацца кхыдолча бахьанех моттигерча библиотеке «Индустриальная Караганда» яхача газета подшивкашка со хьежача, сона дуккха Аушевх лаьца материалаш нийсъелар, иштта цун шин кепатеха материалаш а яр: царна юкъе яр Нохч - ГIалгIайчене столице город Грозни шин новкъосташца - медикашца, КГМИ дийшача Тангиев Султанаца, Евлоев Якубаца, Албогачиева Шайбанеца хиннача вIашагIкхетарах лаьца дувцаш йола статья а. Укхаза ала доагIа, Карагандински пачхаьлкхен мединститут чакхъяьккхай нохчийи гIалгIайн къамах болча дукха иттаннеша, царна юкъе ба СССР Лакхехьарча Совета депутат Касаева Зайнап, медицински Iилмай кандидат Садулаев Лема.

Хьинаре общественни болх дIабахьарах, А. Х. Аушева СССР медалаш а «Комсомоле хьинаре болх барах» яха ВЛКСМ ЦК значок еннай. Иштта ВЛКСМ ЦК, Казахстана ЛКСМ ЦК, Карагандински комсомола обкома, Казахски ССР унахцIено лораяра министерства. Сийлен грамоташ еннай цунна,

Дукха ха йоацаш, медицински Iилмай доктора цIи яккхара Iилма-тохкама болх баь ваьннав А. Х. Аушев. Тхо цун аьттув хургхиларах дог тийша да. Iилма - тохкама, кхоллама, преподавательски общественни балха тIа цун толам балар чIоагIа лов вайна.

СУРТА ТIА: медицински Iилмай кандидат А. Х. Аушев.

Б. ЧАЛАЕВ,
СССР журналистий Союза член.

ПРОФСОЮЗАШИ ПЕРЕСТРОЙКЕИ

КОЛЛЕКТИВНИ ДОГОВОРА ТАРОНАШ

ХIанз укх шерара коллективни договор тIайийцачул тIехьагIа дIададахача шера баьча балха итогаш йича, карагIдаьннар дийцача, бакъахьа хетар сона. Производственни хьокхамашта, болхлой къахьегамен творчески хьинар айдара влияни е йоагIа профкома балха керттера моттигаш ювцаргья аз. Уж дукха я, царех цаI да социалистически яхь вIаштIехьъяккхари из дIаяхьари.

«Малгобекнефть» НГДУ структурни подразделенешка шерра йоаржаяь дIахьош я къахьегама яхь, хIаьта къаьст-къаьстача наха юкъе бригадашка «ПрофессегIа дикагIвар» яха яхь.

Мехкдаьттахой ди тIакхоачаш оаха итогаш ю «НГДУ дикагIвола мастер» яхача яхьа. Профкомои къахьегама отделои дукха теркам тIабохийт яхь вIаштIехьяккхара. Цунца дувзаденна Горагорскера бригадаш яхьа юкъе йоацаш ца йитара цхьа хIама даьд.

Шу хьалхагIа коллективни договор тIаэцаш хозрасчета хьалашка къахьегамхой шоай гIулакх а хинна дIаотта еза яхь аьнна дийцар оаха. Из даьсса дош а доацаш, цехий, бригадай чура гIулакх хилар белгалдаьккхар. Бакъда, хIаьта, иштта хийттар кхоачашдуденнадац дизза. ХIанз а йолаш я социалистически яхь профкомен яхьа хьакъехьарча инженерен бехктокхаме гIулакх хета уйла. Яхьа условеш а цар оттае езаш лерхI. Ховш ма дарра, яхьа керттера дар хIама дикагIа хьахургдолаш къахьегам вIаштIехьбаккхар ма дий. ХIаьта из профкомал а дикагIа болхлошта, технологашта, специалисташта шоашта хов. Цудухьа лоархIаме да яхьа условеш коллективана хетачун тIара хилар.

Яхьа юкъе дакъа лоацаш бола нах цунца безам боацаш хила багIац. Цу хьакъехьа сайна хетар ала а ловра. Колдоговора тIа а яхьа итогаш наха дIайовзийта еза, цу даькъе прессаген пенгазетаген гIолла а йовзийташ, аьнна, йола пункт. ХIара цехе долаш да пенгазет. Бакъда, царех цхьанне тIа яхьах лаьца хIама яздац аргIанарча дезача дийнахьа ловца боаккхаш дош аларал совгIа. ХIаьта, НГДУ «За нефть» яха пенгазета керда редакци хержачул тIехьагIа шозза ара а даьккха, дайна дIадаьлар. Пена кепайоазув иштта теркаме доацаш хиларе эггара хьалхарча аргIана бетке я профком, цехови профкомаш.

Колдоговора 1, 2, 3 пункташ Iилмана, техникана керда карагIдаьннараш, дикагIйола опыт йовза, производствана юкъейоалае, аьнна я. Уж хIамаш довзарга а юкъе доаладарга а дIайохийтача средстваех пайда бала беза. Нагахьа санна оаха опыт йовзара командировке пхеннахьа нах бохийте, царех цхьанне мара пайдане хIама ца дахье, из а цхьа керда хIама мара а ца хуле, тIаккха профкома а ерригача коллектива а балха тIа брак я. Изобретенеехи, рационализаторски предложенеехи планагIа 300 эзар сома пайда эца безача метте 260,8 эзар сом мара пайда эцанзар.

НТО совето болх баьбац ала йиш яц. Цун членаша дуккха технически проблемаш цхьана къоастайир, бакъда, специалистий, инженерно - технически болхлой творчески болх цар теркаме боацаш бисар. ВОИР совет геттара дIаяьннай. Тхо доттача хоалуш дац изобретенейи рационализаторски предложенейи разработкаш юкъехкувлалга, новаторий бокъонаши хьаштаци кхоачашдара лоаттабеш бола тIахьожам. Цу тIехь эггара хьалха бехктокхаме профком а я. Оаха тхоай ханнахьа доагIаш дола новкъостал динзар цу общественнашта, къаьстта аьлча ВОИР совета.

Болхлойн гIулакхера нахи производствана доал дара юкъеоза беза бригадий, хьехамчай советашка, къонача специалистий кадрай общественни отделага гIолла.

1988 шера колдоговор кхоачашдара итогаш еш белгалдаккха безам ба из дош кхоачашдара йоагIаш йола влияни цу общественни организацепа яь ца хилар. Болх ледара бу М. Гатагажева кулгалдеча хьехамчай совето, цхьаккха хIама дац хьинар долаш ва, аьнна, хета инженер С. К. Коряров керте латтача кадрай общественни отдело.

Тайп - тайпарча собранешка каст-каста дувц оаха къонача специалистий совето (председатель Г. А. Костенко) шин декхараш кхоачашдац яхаш. Тха къона специалисташ иштта хIаманца безам боацаш хIана ба доашхалургдац сона, хIана аьлча профкомо шин заседанешка бийца бац цар болх. Цу къонача специалистий теркам оаха кIезига беш хилар дий теш из, аьнна хет сона, вешта аьлча администраце, профкома, хьехамчай совета теркам кIезига хилар. «Мишта дах шо, къона специалисташ?» яха дош касткаста увттадой саха? Увттадац. Уж вIашагIтеха цхьа моттиг мукъагIа хиннайий тха? Тха цхьа проблема эттай. Шун хьинар, шун керда знанеш эш тхона из кхоачашъяра, аьнна, царга кхайка дий тхо? Кхайкадац. «Кхайкача, оарцагIоврг6а» яха хIама хиннадац.

Бакъда, иштта кхоачамбоацараш хиннадале а, 1988 шера цул хьалхарча шерал кIеззига дикагIа тоаелар къахьегама дисциплина. Къахьегамен производственни дисциплина телхаю нах 8 саг кIезигагIа хилар. Из иштта дале а, сатем боабеш хIама да кхотаенна, дисциплина йола коллективаш йолча цехашка дисциплина телхаеш бола нах хьагучабовлар. ХIаьта, масала, ЦКПРС, ЦППД цехашка шерагара шерага дукхагIа хул дисциплина телхаераш. Из теркалдеш бац цу цехий кулгалхой а профкомаш а. Болхлой собраней, новкъостий судий, корта бохабу маларш меларца къовсам лоаттабеча штаба новкъосталца дисциплина чIоагIъе, аьнна йола колдоговора пункт цар кхоачашъяьш.

Колдоговора тIа оттаяь санитарно - унахцIено тоаяра гIулакхий план кеоттерча даькъе кхоачашъяьй, санитарно - бытовой помещеней ремонт йистеяьккхаяц, водоподъема 3 помещене, насосней кораашта кизгаш техадац. Иштта кхоачашъяьяц гаьнаш дIайоагIара, амбрози дIаяккхара пункт а.

Спортивно - унахцIено тоаяра 13 пунктах 11 мара кхоачашъяьяц. УнахцIенойна зене долча хьалашка болх беча наха шура ялара йола талонаш а ца телаш, уж болх беш болчча шура тела оттаяь пункт кхоачашйинзар. Бакъда, цох лаьца профкома заседане дийцар, иштта болх беча моттиге шура тела йиш хургья, аьнна соца а дир.

Профкомо тIахьожам лоаттабу кхалнаьха къахьегам аттача баккхара гIулакхаш кхоачашдара. НГДУ болх беча кхалнаьха деррига бераш берий яслешкеи бешамашкеи моттиг енна да. 100 бер хилар пионерски лагере салоIаш. Берий бешамашка даа хIама дикагIа хилийтарга 4 эзар сом дIадахийтар.

Къаьстта ювца йоагIа «Малгобекнефть» НГДУ ОРС. Кхалсаго сатийна а балха тIа кайоалаш а къахьег цIагIа дезала дика даа хIама хилча, цун яй—Iаьнъа йиза хилча. ХIаьта фу эца йиш йолаш я из тикаш тIара? Со ала гIерт, вай тикаш тIа цIаккха дулх мича хул. Из продукт-м хIанз «къайлагIарча» учрежденешка мара кхачац. Дефицитни йоаца, эггара дукхагIа хулаш йола продукташ а яц тикашка, масала, фуаш, Iанна хилаззар. ХIаьта лоалахарча городе Орджоникидзе хьашт мелд хилар уж. ХIанад из иштта мехкдаьттахой городе? Цигарчул а дикагIа продукташ хила ма йоагIарий мехкдаьтта доахараштa, бурувдеттараштa. Эггара халагIчарех цхьа болх ма бий цар бер. Из дIадаьча, Грозне чул кIезигагIа хIанай тхона продукташ хьахецара норма? Тха болхлоша хIана даац столовешка чам болаш хIама? № 6 йолча столове хIама даа ухача тха болхлоша цох «Травиловка» аьнна цIи тиллай, цига калорийни даа хIама ца хуландаь. Мел ла деза тха коллективо иштта латта хьал?

Тха ОРС-га кхоача дукхагIйола продукташ тикашка ягIац. Во лоаттабу болхлой тIахьожам. Болхлоех хIама ца хеталга, бегбоахаш, царех белилга санна деш доа гIулакх да ОРС-о лоаттадер ца аьлча, фуд из? Из кегар дIабоаккхалургбац профкома, торговлена тIахьожам лоаттабара йолча комиссепа, беррига болхлой оарцагIа ца бовле.

Культпросветучреждененшта ремонт яра пункт я колдоговора тIа. Ремонт яра график кхоачашъяра тIехьа бIарччача шера тIахьожам лоаттабеш из болх бар бахьан долаш бехктокхаме болча новкъосташа еча докладегIа ерригa клубаш тоаяь яр. ХIаьта, масала, Октябра 12 шу дизара цIерагIча клубе тховнах ладар чуух, кхыметтел директор вагIача кабинете а догIан хий хьалувца ведараш оттаяй. ТIаккха по хьахойт цу клуба тхов во тоабаь хилар е вIалла ца тоабар.

Клубий, стадионий, цIеча уголокий болх дикагIа вIаштIехьбаккха, дIахо художественни самодеятельностага хьинарегIа болх байта, салаIара, ветеранашца вIашагIкхетара сайренаш, кхыдола гIулакхаш дукхагIа а дикагIа а де, аьнна пункташ я колдоговора тIа. Цу учрежденеша болх геттара дикагIа бу ала йиш йолаш дац. Дукха хIама даьд НГДУ профкомо, цун культурно-массови комиссе клубий директорашца цхьана из пункт ма хулла дикагIа кхоачашъяра. Бакъда, из ала йиш яц Октябра 12 шу дизара цIерагIча клубах, е болх дика бара эша хьалаш а дац цига.

Укх лоацача къамаьла тIа па оалалуш дуккхадар дисар. Бакъда, керттера цхьа хIама белгалдоаккхаргда аз: производства эффективность лакхъяра, коллектива социально-бытовой хьалаш тоадара йоккхий таронаш йолаш да коллективни договор, нагахьа санна цун пункташ кхоачашйой. Профкома а ерригача коллектива а сий дола гIулакх да цу лоархIамеча - документа ерригa положенеш йизза кхоачашъяр.

Л. БАРАХОЕВА,
«Малгобекнефть» НГДУ профкома председатела заместитель.

СОВЕТ БОЛХ БЕШ Я

Шу совгIа ха я «Стройиндустрия» яхача производственни объединене къахьегама коллектива совет вIашагIъелла. Из керда гIулакх дале а, тахан предприяте массе метте овлаш хецаш латт цо, ха дIа ме йода цо шин декхараши бокъонаши дикагIа Iомаю.

СТК-на чувоагIа 33 саг. Цар спискашка хьежача гуш да, дукхагIбараш болхлой болга, иштта кулгалхой, инженерно - технически болхлой. Совета председатель ва токарь. Н. Ф. Ильин. Завода хьал-таро, шин болх дика бовзаш саг ва из. Ер 32-гIа шу да цо укхаза болх бу. МоллагIа а ше де веннар цIенхаштта хьаду, шийна тIадилла гIулакх тешшаме кхоачашду Ильина. Цудухьа иштта шийх тешам болийтаб цо. ДIадахача шера дукха дешаш къоастаде карагIдаьннад совета. Цун заседанешка дийцар заводе экологически даькъе проблемаш хиларах. ЛаьрхIар хIара шоаттадийнахьа субботникаш а еш, шоай территори цIеньe. Дукха хана денз заводе йоацаш яр лор — терапевт. ХIаьта болхлой совето из дош къоастадир.

Шоай салаIара база хиннай предприяте. Из база объединенегара дIа а яьккха, кхыча предприятена дIаелар. Бакъда, аргIанарча заседане совето лаьрххIа дийцар болхлошта салаIа керда база хьалъе езаш хиларах. Кастта нах салаIа йиш йолаш хургба. Иштта дийцар, болхлой дезала общежитеш хьалъярах а. ХIаьта цу хана совето баьча соцамагIа, нах хIанз общежитешка бахаш ба.

ХIара цехе, участке шин шин СТК я. Цар шошоай метте белгалйоах йолаш йола проблемаш. Масала, ер шу долалуш, хьу чакхйоаккхача цеха начальник вар харжа везаш. Иштта, из ца харжар духьа кулгалхоша шоайгара соцам а баь, керда начальник вайтар цига. Бакъда, болхлошта из дезаделанзар. Цеха совета соцам цаI хилар: цеха начальник хоржаргва, аьнца. Дукха ха ялалехьа начальникалла хержар А. У. Бишиев.

Хала хете а, ала деза, укх шера совето болх ледара дIаболабаьлга. Фу бахьан да цун? Ца хаттара жоп лу завода партийни организаце секретара Е. В. Макиенкос.

— Соахка СТК шин болх цхьан кога тIа бакха гIерташ хинна яле, укх шера цо из юха тIехьашкахьа баьккхаб. Цун бахьан да, цхьаболча цун членаша доагIача бесса шоай декхар кхоачашдеш ца хилар, — йоах цо. — ТIаккха шоллагIдар: укх шера цун председатель Н. Ф. Ильин цамогаш волаш, цун заместитела из болх тесса битар. ХIаьта СТК керда председатель харжа ха хьатIакхаьчай, аьнна, хет тхона, из дош дувцаргда оаха тхой аргIанарча заседане.

Нийсса шу да СТК йола. Цу юкъа карагIдаьннараши динза дисараши теркал а деш, дIахо бе беза болх.

М. ЧАХКИЕВ.

«КРАСНЫЙ МОЛОТА» НАКАЗ

100 халкъа депутат хила веза общественни организаци хиларах тарра профессиональни союзашкара мехка Iаьдала керттерча органе. ХIанзле дIаязпаь ва 104 кандидат. Царех цаI ва Мазахир Юушрован-оглы Гаджиев — С. М. Кирова цIерагIча машинаш еча завода наладчик, Азербайджана викал. Цунца вIашагIкхийтта хилар красномолотовцаш.

Кандидата довеpeнни волча Азербайджански ССР еза-йоккха машинаш еча промышленноста болхлой профсоюза республикански комитета председатела Ш. Р. Алиева завода болхлошта дийцар М. Н. Гаджиев наьха иштта тешам болаш хьамишта хиннав, цун къахьегама биографи йовзийтар, цо производственни гIулакхашта а общественни вахаре а юкъе дакъа лацарах дийцар.

Кхы дикагIа вайзар «Красный молот» завода болхлошта М. Н. Гаджиев, цо харжархошта хьалхашка бахача наьха вахара хьал тоадара, интернациональни гIулакхаш чIоагIдара, Iилма-технически прогресс сихъяра, экологически дешаш къоастадара, гIишлош хьалъяра, кхычоа а тIаерзаь шин программа ювцаш къамаьл дича.

Гулбенначa нахага къамаьл деш завода директора Г. М. Мусалимова аьлар М. Н. Гаджиева кандидатура хьаллаца еза, из вай езайоккха машинаш еча промышленностагара вола СССР Лакхехьарча Совета викал хургва.

Кандидата вай деш дола наказ да, аьлар цо, кхаьдиъ шера тишъенна оборудовани кердачунца хувцаргйолаш шийна могар дар. Цо йиш хулийтаргъяр вайга арахеца продукци дикагIа хилийта а «Iаьржа субботникаш» оалараш дIадаха а.

Завода болхлоша цхьа барт а болаш, тIаййцар завода директора предложени, профессиональни союзашкара волча СССР депутаталла кандидата М. Н. Гаджиевна даь наказ мога а дир.

А. УЛАЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ПОДРЯДАХ ДОАЛА БЕРКАТ

(Благоев Димитра цIерагIча Асеновградски АПК опыт)

Бригадин хьисапе болх вIаштIехьбаккхари арендни подряди юкъейоалаяьй Димитра Благоева цIерагIча Асеновградски агропромышленни комплексе 1987 шу доалалуча хана. АПК председатела Георгий Иванова хетачох, арендни подряд — болх беча даькъе шин лоIаме хилар да. Къахьегам вIаштIехьбаккхара цу тайпарча формас шоаш беча балха тIехьара хьахургдолчох нахага уйла яйташ, продукци, инвентарь, лаьтта шоай доацаш санна хьалха хетийташ хиннараш дIадаьха, диццолийташ я.

Эггара хьалха дезала подряд тхьамка леладерашта юкъейоалайир. ХIанз система тоаяьй, дезала подрядагIа, индивидуальни подрядчикий, иштта АПК болх беш боаццаше, шоай мукъача хана шоашта деннача лаьтта моллагIа цхьа культура хьалкхее безам барашта а диффеvенциаци юкъейоалаяьй. Хьалкхеяь, екхача продукцега хьежжа расчет ю. Хнла тарлу, масала, моллагIча цхьан подрядчико кхычул дукхагIа яьхача помидорех кIезигагIа ахча эца, хIана аьлча, цун помидораш цар мах лохбеннача хана кхаьчандаь. Кхыча подрядчико дукха тхьамка даккха мег, хIаьта тхьамкий хьувкъам дуккха кIезигагIа баьккхача цун коллегас дуккха-дукхагIа ахча эца мег, хIана аьлча, цо даьккхача тхьамкий лордий дикал лакхагIа хилар бахьан долаш, — шин ханнахьеи доагIача тайпареи тхьамка даккхари доакъадари бахьан долаш.

Къахьегам вIаштIехьбаккхара къаьнарча способагIа, хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 7,5 центнер мара тхьамка даккхацар, хIаьта хIанз арендатораш 400 гектар тIара 20,4 центнер тхьамка доаккх. Хувцаденна, керттерча даькъе, тоаделар тхьамка дикал а. Ишта да кхыча цхьацца йолча культурашцара гIулакхаш а. Арендни подряд юкъейоалаяьчул тIехьагIа пленка тIатехача теплицашка кхееш йолча помидорий хьувкъам шозза дукхагIа, цIеза бурча — цаIаззеп ахаззен дукхагIа хилар.

Юртбоахама культураш кхеерий доходаш лакхъелар. Масала, Червен яхача юрта яхаш йолча Унджиева Фиданкас «корнишон» яхача сорта нарсаш хьалкхеярах шера 11 500 лев ахча нийцар. Хьалха моллагIа саг атта раьза хилацар нарсаш, салат, редис хьалкхеде...

ХIанз агрономо а технолого а наха низ бац болх бе яхаш. Подрядчикаша ханханнахьа ги, удобренеш, техника, тара, транспорт дIадех. АПК-айн бригадайн кулгалхой цар дIадехар ца дийа балац. Технологаш хьалха санна хIаранега де дезараш белгалдоахаш бац, хIанз уж декхарийла ба квалифицированни консультацеш тела. ХIаьта уж а арендни подрядагIа болх бе лаьрхIа ба. ХIанз цар доагор, химикаташ, хий кходергда.

Цхьаькха цаI да. ХIанзалцца арендни подряда системах дукхагIча даькъе кулгалцара къахьегам дIабехаш йола культураш кхееча мара пайда эцацар. ДIадахача шера Асеновградски комплексе хьаяьй дика къахьегаш йола бригадаш. Цар ялат, консервни промышленноста лаьрхIа йола хьалха хьайоала помидораш, иштта шера лордаш йола «Вирджиния» яха тхьамка кхеду. Хьувкъам чуэцар машинашца. Цу тайпара, арендни подрядех доалача беркатах а йоккха производительность йолаш йолча техниках а пайда нийцар. Арендни подрядагIа болх бе баьлар механизатораш а.

Из кердадар юкъедоаладарах боалаш бола пайда кхы а дукхагIа хилар догдоахийташ да.

Георги ВЛАСЕВ,
болгарски журналист.
(София Пресс-АПН).

МОЗАМБИК. Расистски ЮАР-е Африка къулбехьене лоаттаеча политика бахьан ер шу чакхдоалаш байддараш 3 миллион сагага кхоачаргба. Из цифра йоалаю ООН байддарий хьакъехьарча Лакхерча комиссара управлене региональни бюро доклада тIа.

ХIара бетта шоаш бахачара боха безаш хул Мозамбике эзараш бола нах, «Мозамбикски къаман духьале» оалача бандаша боабечара кIалхарбовлар духьа. Лоалахарча мехкашка — Малаве, Зимбабве, Замбе хьаIайнаб бIаьш эзараш бола мозамбикцаш, байддарий лагерашка цига баха нах воча хьал тIа а ба.

Мозамбикски правительствас долла хIама ду шин гражданаш цIабоалабара, дуненен халкъашта юкъерча органицазеша новкъостал а деш, чуIеча цIенощца, барзкъашца уж Iалашбе, лерттIа баха а къахьега а хьалаш хилийта гIерт. Бакъда, царех дукхагIбараш цIабахка йиш йоацаш ба хIанзарчоа, хIана аьлча уж баьхача моттигашка МНС бандаш я.

СУРТА ТIА: МНС бандаша йохаяь Мапуту провинцера машиннаькъа участок.

АИМ — ТАСС сурт.